

BAZAR

PROFILOIJA

HELINÄ HÄKKÄNEN

HELINÄ HÄKKÄNEN

PROFILOIJA

BAZAR



Ensimmäinen painos

Bazar Kustannus

© Helinä Häkkänen ja Bazar Kustannus 2025

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-403-605-4

Taitto Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@bazarkustannus.fi

Nothing matters but the facts. Without them, the science of criminal investigation is nothing more than a guessing game.

– BLAKE EDWARDS

Ainoastaan faktoilla on merkitystä. Ilman niitä rikosten tutkimisen tiede on vain arvausleikkiä.

Tämä kirja on omistettu pojalleni, elämäni kirkkaimmalle valolle, joka piti minut järjissäni kaiken pahuuden, väkivallan ja pimeyden keskellä.

SISÄLLYS

Prologi.....	11
”Jokela” vuonna 2021	17
Lapsuus matkalaukkulapsena ja nuoruus rock-piireissä... 33	
Tieni poliisien pariin.....	45
Profilointitoiminnan alku maailmalla ja Suomessa	59
Keskusrikospoliisiin	79
Susanne Lindholmin tapaus.....	103
Susanne Lindholmin murhaajan profiili	117
Pommi-isku Myyrmannissa.....	121
Koulusurmat Jokelassa.....	135
Täällä palaa! Tuhotyö kotitalossani.....	145
Voisitko kertoa meille, missä se kroppa on?	161
Oikeuspsykologi rikostutkijan työparina	175
Kannibalismista, ruumiiden paloittamisesta ja sarjamurhista	185
Voiko poliisi selvittää surmatun ihmisen silmien verkkokalvolle tallentuneen viimeisen kuvan?	195
”Muisti pätkii täysin”: Jyrki Järvilehdon veneonnettomuus	213

Muistamisen vaikeudet henkirikostutkinnassa:	
Bodom ja Paula Björkvistin murha.....	227
Psykopatia.....	243
Kaikki hyvä loppuu aikanaan.....	267
Kiitos	283

PROLOGI

Jos kerron ihmisille työskennelleeni kymmenen vuotta kriminaalipsykologina ja rikosten profiloijana Suomen keskusrikospoliisissa, he yleensä yllättyvät ja ryhtyvät kiinnostuneina kommentoimaan millaista ”se on varmasti ollut”. Seuraavaksi he mainitsevat katsoneensa FBI-profiloijista kertovaa *Mindhunter*- tai *Criminal Minds* -tv-sarjaa. Kuvaaivatko ne sitä työtä oikein? he kysyvät. Kyllä, jossakin määrin, vastaan. Väkivallan, pahuuden, julmuuden, rikostutkinnan ja erityisesti siihen liittyvän profilointityön luonteeseen kuuluvat salaperäisyys ja mystisyys. Olen joskus hauskuuttanut itseäni ajatuksella, että mitähän olisi tapahtunut, jos olisin vielä Tinderissä ollessani kirjoittanut profiliini työskennelleeni rikosten profiloijana.

Työni on luonteeltaan sellaista, että se herättää ihmisten mielenkiinnon, mutta myös ihmismielen epävakaus, ilkeys ja pahuus ovat tulleet minulle tutuksi niin työssä kuin henkilökohtaisessa elämässä. Saan ajoittain yhteydenottoja ilmeisen epävakailta ihmisiltä, jotka tituleeraavat minua vaikkapa pahuuden anatomian asiantuntijaksi, ja pyrkivät pääsemään puheilleni. Psykoterapiavastaanotollani olen joutunut

käsittämään niin Jokelan koulusurmista toipumista kuin asiakkaan fantasiointia joukkomurhan toteuttamisesta.

Muutaman kerran olen työssäni pelännyt. Osoitetietoni ovat jo pitkään olleet salaisia. Tähän on vaikuttanut viime vuosina tekemäni työ sotarikosoikeudenkäynnissä ja kokemukseni vainon kohteeksi joutumisesta. Päästän nykyisin lähelleni vain harvoja ihmisiä. Suurin osa heistä ei tiedä työurastani lainkaan.

En siis yleensä kerro uusille tuttavuuksille sitä, että olen työskennellyt kymmenen vuoden ajan väkivaltatutkijana ja profiloijana Suomessa KRP:ssa – en myöskään sitä, että olen tehnyt yhteistyötä kansainvälisten profiloijien kanssa. Heitä on ollut niin Yhdysvaltojen FBI:sta, Ruotsista, Belgiasta, Isosta-Britanniasta, Irlannista, Etelä-Afrikasta kuin Australiasta.

Maailmanlaajuinen profiloijien yhteisö on melko pieni. Toistaiseksi me eurooppalaiset profiloijat emme juurikaan ole kertoneet työstämme julkisesti. Vallalla oleva käsitys profiloijan työstä pohjautuu näin ollen yhdysvaltalaisen kollegoideni FBI:ssa tekemästä työstä kerrottuun.

Työhöni KRP:ssa liittyy vaitiolovelvollisuus. Se rajoittaa mahdollisuuttani kertoa niistä rikostapauksista, joiden tutkinnassa olen ollut mukana. Näin siitä huolimatta, että monissa tapauksissa julkisuuteen annettiin tutkinnanjohtajan toimesta tietoa siitä, että profiloija työskentelee tapauksen parissa. Joissakin tapauksissa, kuten Jokelan koulusurmassa, tutkinnanjohtaja antoi myös nimeni julkisuuteen.

Profiloinnin yhteydessä tuotettua lausuntoa ei kuitenkaan yleensä liitetä osaksi esitutkintapöytäkirjaa. Muutamissa

tapauksissa näin on tehty, mutta tiedot on julistettu salaisiksi. Julkisuudessa paljon esillä ollut Ulvilan henkirikos on ainoa tiedossani oleva tapaus, jossa lausuntoani on käsitelty tuomioistuimessa. Tämä tuli tietooni Iltalehdestä. Minua ei kutsuttu hovioikeuteen lausuntoni esittäneen puolustuksen toimesta kuultavaksi. Tiedossani ei ole, miten puolustus oli saanut salaiseksi luokitellun lausuntoni haltuunsa.

Koska mahdollisuuteni raottaa profilointityöhön liittyvää salaperäisyyden verhoa on rajallinen, jouduin kustantajan lähestyttyä minua pohtimaan, voinko kirjoittaa profilointityöstä jollakin toisella tavalla. Kyllä, mielestäni voin. Siksi laadin työtä kuvatakseni tässä kirjassa profiilin myös yhteen tunnettuun rikostapaukseen, johon en ole aiemmin työssäni tutustunut, ja joka on edelleen ”pimeänä”. Tällaiseksi tapaukseksi valikoitui Helsingissä vuonna 1976 tapahtunut 25-vuotiaan lentokenttävirkaileija Susanne Lindholmin murha. Mitään erityistä syytä juuri tämän tapauksen valintaan ei ollut.

Jouduin myös pohtimaan, voiko kirjastani olla haittaa rikostutkinnalle. Profilointityö on mediaviihteen myötä tullut jo niin tutuksi, etten koe paljastavani poliisin taktisen tutkinnan suuria salaisuuksia, kun kerron miten profilointia tehdään. On epärealistista ajatella, että henkirikoksen tekijä ryhtyisi johtamaan tietoisesti poliisia ja profiloijia harhaan ja lavastaisi rikosta sen mukaan, mitä tietää profilointityöstä tämän kirjan perusteella. Tiedot, joita tässä kirjassa kerron, esimerkiksi rikospaikkakäyttämisen ja tekijän piirteiden välisistä yhteyksistä, löytyvät lukuisista tiedeartikkeleistani. Sitä paitsi Yhdysvalloissakin lavastamista tapahtuu alle sadas-

osassa henkirikoksista, ja kun suomalainen tappaa, se tapahtuu yleensä humalassa hetken päänäpiston seurauksena.

Kaikkia profiloitityön salaisuuksia en kuitenkaan aio paljastaa. Näin siksi, että vaikka varsinaisesta virkaurastani poliisissa on jo aikaa, teen edelleen poliisin kanssa aika ajoin yhteistyötä. Jotkut osaamiseni alueet on viisaampi jättää yksinomaan poliisin taktisen tutkinnan kanssa käytettäviksi.

Susanne Lindholmin murhasta laaditun profiilin toimitin jutun nykyiselle tutkinnanjohtajalle tiedoksi hyvissä ajoin ennen kirjan julkaisemista. Jos se vahvistaa tai avaa jutussa uusia tutkintalinjoja, poliisi ehtii reagoimaan tarpeiden mukaisesti, ennen kuin tiedosta tulee julkista. Luonnollisesti toivon, että profiilini auttaisi edelleen pimeänä olevan jutun tutkintaa, ja muiden tietojen kanssa johtaisivat pidätykseen ja tuomioon. Tämä edistäisi uhrien omaisten psyykkistä hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista. Niin kauan, kun juttu on pimeänä, harva omainen saa rauhan siltä. He tarvitsevat vastauksia kysymyksiin mitä, miksi ja kuka.

Nämä kolme kysymystä muodostavat profiloitityön perustan. Vastausta niihin voidaan hakea monin eri tavoin. Siitä tämä kirja kertoo.

Tervetuloa mukaan tälle matkalle. Ennen kuin kiihdytämme täyteen vauhtiin ja palaamme ajassa keskusrikospoliisiin ja 2000-luvun alkuun, vilkaisemme sitä, miten ympyrä sulkeutuu ja miten yksi Suomen historian väkivaltaisimmista rikoksista tuli työssäni vastaan neljätoista vuotta tapahtuman jälkeen. Halusin aloittaa tämän kirjan kuvauksella Minnan

tapauksesta, koska hän on opettanut minulle enemmän väkivallan kohteeksi joutumisesta kuin mitä koskaan opin työssäni poliisissa.

Profiloijan työ keskittyy pääosin rikoksenteekijään ja se, millainen vaikutus väkivallalla on sen kohteena olevaan henkilöön jää tavoittamatta. Tapahtumien kulkuun ja rikoksenteekijään keskittyminen suojaa profiloijaa sijaistraumatisoitumiselta eli siltä, että uhrin kokemaa traumatisoitumista pelkotiloihin siirtyisi profiloijan roolissa olevaan henkilöön tietoisella, tiedostamattomalla ja kehollisella tasolla. Se auttaa pysymään objektiivisena.

Väkivallan kokonaisilmiön ymmärtämisessä uhrin kokemuksen merkitys on kuitenkin suuri. Tänä päivänä väkivaltaa viihteellistetään ja rikollisia ihannoidaan enemmän kuin koskaan. Hiljattain kannibalismiin ja nekrofiliaan erikoistuneesta sarjamurhaaja Jeffrey Dahmerista kertovan sarjan päänäyttelijä palkittiin Golden Globe -palkinnolla. Minnan tapauksen esitleminen on muistutus siitä, että väkivaltaisessa käyttäytymisessä ei ole mitään viihdyttävää tai ihailtavaa.

”JOKELA” VUONNA 2021

Sateisena aamuna vuonna 2021 kävin Annankadun toimistossani läpi päivän asiakastapauksia ja aikataulua. Seitsemän psykoterapia-asiakasta peräkkäin vartin tauoilla. Kello oli viittä vaille kahdeksan aamulla ja ovikello soi. Toivotin tervetulleeksi päivän ensimmäisen asiakkaani. Hän tuli tutustumiskäynnille kolmivuotista Kelan kuntoutuspsykoterapiaa varten. Hän oli yhteydenotossaan kuvannut olevansa noin kolmekymmentävuotias, työskentelevänsä turvallisuusalalla ja kärsivänsä traumaperäisestä stressihäiriöstä ja ahdistuneisuushäiriöstä. Hän oli kertonut omaavansa vahvan kokemuksen siitä, että hänen läheisillensä voi tapahtua minä hetkenä hyvänsä mitä vain. Yhteydenottolomakkeessa näiden asioiden perään oli kirjoitettu sana ”Jokela”.

Olin jäänyt pohtimaan, mihin hän sillä viittasi. Jokelan koulusurmiinko, jossa kahdeksantoistavuotias koulun oppilas Pekka-Eric Auvinen oli ampumalla surmannut kahdeksan ihmistä, haavoittanut kahtatoista ja surmannut sen jälkeen itsensä. Jokela oli ensimmäinen Suomessa tapahtunut koulusurma.

Ovesta astui sisään sateen kastelema, kokomustiin pukeutunut nuorehko, vaaleatukkainen ja meikitön nainen. Hän hymyili ujosti ja veti hupparia suojakseen.

– Moi, mä olen Minna, hän sanoi.

Saatoin Minnan huoneeseen ja istuuduin häntä vastapäätä olevaan nojatuoliin. Kerroin hänelle, miten yleensä vedin asiakkaiden ensimmäiset vastaanotot.

– Hyvä tulos olisi se, että saisin käsityksen siitä, mihin haet apua ja mitä olet kokenut. Eli niistä haasteista, oireista ja siitä, mitä odotat psykoterapialta.

Annan asiakkaan yleensä itse kertoa, mitä hän psykoterapialta odottaa ja toivoo. Vastaanoton loppupuolella käyn läpi sitä, miten mahdollisesti voisin auttaa. Sopsisiko tämä sinulle, kysyin Minnalta.

– Joo, kyllähän se sopii. Mistähän mä aloittaisin? Mua jännittää, Minna vastasi ujosti samalla hymyllen.

– No jos aloitetaan vaikka siitä. Mikä sua jännittää? kysyin häneltä niin empaattisesti ja rauhallisesti kuin osasin.

Minna kertoi, että hänellä oli kovat odotukset tapaamisestamme, ja hän toivoi saavansa vihdoin apua. Hän oli lähettänyt alkuvuodesta alkaen sähköpostia jo yli kahdellesadalle psykoterapeutille, ja kenelläkään ei ollut tarjota hänelle vastaanottoaikoja. Nyt hän oli kokeillut uudestaan, ja minä olin ainoa, joka oli vastannut ja tarjonnut aikaa. Pahoittelin vaikeata tilannetta ja pyysin häntä kertomaan, miksi hän hakeutui psykoterapiaan. Jäin odottamaan Minnan vastausta ja huomasin kyyneleiden nousevan Minnan silmiin samalla, kun hän näpersi sormiaan hermostuneesti ja katsoi

minua suoraan silmiin. Katse oli vilpitön ja apua hakeva. Hän huokaisi syvään ja kertoi sitten siskonsa yrittäneen itsemurhaa viime helmikuussa. Minna kertoi, että sisko oli tyhjentänyt kaikki kämpästään löytämänsä lääkepurkit vatsaansa, lukinnut itsensä asuntoonsa ja soittanut Minnalle töihin, että tappaa itsensä.

– Mitä sitten tapahtui?

– No mä sain puhuttua sen kanssa. Juttelin sille rauhallisesti ja pelkäsin, että koska siltä lähtee taju. Samalla naputteilin sen kavereille viestiä, että menkää nyt hemmetti sinne ennen kuin se kuolee. Osa niistä asuu siinä lähellä.

– Selvisikö hän siitä?

– Joo, yksi kaveri, jolla oli avain sinne, löysi sen tajuttomana mutta sai ensihoidon yksikön ohjattua sinne ajoissa.

– Hyvä.

– On mulla ollut myös muita menetyksiä perheessä ja kavereissa, hän jatkoi.

Odotin hetken. Minna oli selkeästi helpottunut saatuaan kerrottua ahdistusta aiheuttavan asiansa, mutta arvelin, ettei siinä ollut kaikki. Hänen kehonsa reaktiot ja ilmeensä viestivät minulle monista traumaattisista kokemuksista. Hän vaikutti uupuneelta, ikään kuin toistuvista traumoista loppuun palaneelta katseen harhaillessa maassa ja sormien näpertäessä toisiaan.

Vaikka hermostuneisuus vaikutti nyt jonkin verran vähentyneen, Minna pysyi vaiti. Panin merkille, että hän heijasi itseään edestakaisin keinuvassa liikkeessä tuolissaan. Päätin mennä suoraan asiaan. Joskus se laukaisee asiakkaan jännityksen.

– Mikä tuo Jokela-viittaus yhteydenotossasi on? kysyin rauhallisesti.

– Minulla meni siinä monta kaveria, Minna vastasi pitäen katseensa lattiassa.

Olin hiljaa ja odotin, että hän jatkaisi. Minnan silmät täyttyivät kyynelistä ja hän otti nojatuolinsa vieressä olevalta pöydältä nenäliinan.

– Olin puhelimesta yhden siellä koulua käyvän kaverin kanssa, kun se ampuminen alkoi. Kuulin kaiken.

Katsoin odottavasti Minnaa. Hän oli pitkään hiljaa.

– Se minun kaverini oli siellä ampumisen keskellä. Yhtäkkiä se ei enää vaan sanonut mitään siihen puhelimeen. Menin ihan paniikkiin.

Minna kertoi jääneensä koulusta pois kuluvana vuonna ja muistavansa ampujan hyvin. Kuunnellessani Minnaa koin, että tämä oli niitä harvinaisia hetkiä psykoterapiassa, jolloin sanat loppuvat. Niitä hetkiä, jolloin tuntui, että kohtalo puuttui peliin. Olin pitkään hiljaa ja niin oli Minnakin.

– Tiesitkö että olen aikaisemmassa työssäni laatinut psykologisen profiilin Jokelan koulusurmien tekijästä, kysyin häneltä lopulta.

Minna katsoi minuun yllättyneeltä.

– En, hän vastasi.

– Olin silloin keskusrikospoliisissa töissä. Koen tuntevani tapauksen hyvin ja voin jollakin tavalla kuvitella, mitä olet joutunut kokemaan. Autan sinua toki parhaani mukaan, totesin hänelle lohdullisesti.

Minnan koko keho näytti käpertyvän kokoon nojatuolissa, ja hän puristeli pieneksi palloksi kädessään olevaa nenäliinaa, nyökytellen ja nyyhkyttäen samalla. Hänen selviytymiskykynsä ja kestävyytensä olivat omaa luokkaansa. Hänen kokemansa traumaattiset tapahtumat olivat mittasuhteiltaan poikkeavia: historiallinen väkivallan teko ja joukko kuolemantapauksia ja itsemurhayritys perheessä. Yhdessä äärimmäinen julkisuus, toisessa perheen sisäinen, synkkä salaisuus, josta kenenkään ei siellä toivottu tulevan tietoiseksi. Kaikki tapaukset olivat varmasti jättäneet häneen jälkensä. Hänen kykynsä iloita, solmia läheisiä ihmissuhteita ja luottaa toisiin ihmisiin olivat vaurioituneet.

Sovin työstäväni heti ensimmäiseksi Jokelan koulusurmien hänelle aiheuttamaa traumaa silmänliiketerapiamenetelmällä. Traumaperäisen stressihäiriön Käypä hoito -suosituksen mukainen silmänliiketerapia – tai tarkkaan ottaen ”silmänliikkeillä poisherkestäminen ja uudelleen prosessointi” eli EMDR-menetelmä on tavallaan perin yksinkertainen: asiakkaan kanssa valitaan hänen muistijärjestelmästäan nykyisyyttä häiritsevä muistijälki ja siihen liittyvä kielteinen ajatus asiakkaasta itsestään. Asiakasta pyydetään kokemaan trauman aiheuttama kokemus mielessään ja kehossaan vielä kerran. Samanaikaisesti hänelle annetaan sarjoina aivojen molemminpuolista stimulaatiota näköärsykkeellä. Asiakkaan muistiverkoston aktivoituminen palauttaa hänet traumakokemukseen, mikä puolestaan aktivoi siihen liittyviä tunteita.

RIKOLLISEN MIELEN TUTKIJA

Keskusrikospoliisissa työskennellyt psykologi Helinä Häkkänen on osallistunut monien Suomea järkyttäneiden rikosten tutkintaan. Yli kymmenen vuoden ajan hän laati rikospaikkalöydösten perusteella tekijäprofiilointeja, joiden avulla rikostutkintaa voitiin kohdistaa oikeaan suuntaan.

Häkkäsen työ ei rajoittunut vain Suomen rajojen sisälle, vaan hän teki yhteistyötä mm. FBI:n ja monien muiden maiden rikosprofiilointiyksiköiden kanssa. Vaikka vaitolovelvollisuus sitoo osaa hänen työstään, kirjassa käsitellään mm. Susanne Lindholmin selvittämätöntä henkirikosta, Myyrmannin pommi-iskua, Muuralan murhaa, Jokelan kouluampumistapausta, Tehtaankadun tuhopolttosarjaa, Jyrki Järvilehdon veneturmaa ja Bodomin kolmoisurmaa.

Profiloija on sukellus rikosten ja psykologian maailmaan: se tarjoaa lukijalle ainutlaatuisen näkökulman rikollisten profilointiin ja ihmismielen syövereihin.



9 789524 036054

ISBN 978-952-403-605-4

kl 99.1

www.bazarkustannus.fi